

Leeftijdsgrenzen naar beide kanten opgerekt

PHILIP VEERMAN*

Kan een zeventienjarige terecht worden volgens het volwassen strafrecht? En een zestienjarige? En een vijftienjarige?

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in Genève bekritiseerde onlangs Nederland voor het terugdringen van de leeftijdsgrens bij het strafrecht. Steeds vaker worden kinderen als volwassen beschouwd in het strafrecht. Is dit het begin van een veranderde opvatting? Is het berechten van jongeren als volwassenen inderdaad 'de achilleshiel van het jeugdstrafrecht'?

Minister Rouvoet zou er nog eens naar kijken, zo beloofde hij het VN-Comité. Hij zou 'nog eens nauwkeurig kijken naar wat er verbeterd kan worden op dit terrein'. Toch lijkt het dat 'bescherming geven' de overhand heeft gekregen.

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in Genève heeft onlangs de implementatie van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) door Nederland onder de loep genomen. Dat gebeurde op 15 en 16 januari j.l. in Genève in een constructieve dialoog met een grote Nederlandse delegatie geleid door minister Rouvoet.

Nadat het Comité zijn *concluding observations* had geformuleerd (waarin de plus- en minpunten werden gewogen en aanbevelingen werden geformuleerd), verklaarde de programmaminister dat hij 'de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité als een stimulans ziet om nog eens

nauwkeurig te kijken naar wat er verbeterd moet en kan worden op dit terrein'.

Eén van de punten van kritiek van het VN-Comité die er nogal uit sprong was dat men veel kritiek had op het berechten volgens het volwassen strafrecht (en niet volgens het jeugdrecht) van zestien- en zeventienjarige jongeren. De jongeren waar het Comité het over heeft, werden het plegen van een ernstig strafbaar feit ten laste wordt gelegd. Zo werd bijvoorbeeld een zeventienjarige jongen in 2007 terecht volgens het volwassen strafrecht voor de moord op een Duits echtpaar in Musselkanaal. Een andere bekende zaak was de zestienjarige Murat D. die in 2004 de conrector van

* Dr. Philip Veerman is gz-psycholoog. Hij is verbonden aan de jeugdpolikliniek van Bouman GGZ te Rotterdam en is ook onafhankelijk gerechtelijk deskundige. Hij schreef dit artikel op persoonlijke titel.

Nederland dient zijn kindbeeld bij te stellen

zijn school (voor de ogen van medeleerlingen) doodschoot en daarop volgens het volwassen strafrecht werd berecht. En zo werd deze maand een minderjarige berecht volgens het volwassen strafrecht voor de moord op een garagehouder in Amsterdam-Noord.

Achilleshiel

Niet alle jongeren die volgens het volwassen strafrecht berecht worden, zijn zulke ernstige daden ten laste gelegd als waarvoor de drie hierboven jongens berecht werden. Aan psychologen en kinderpsychiaters die als onafhankelijk deskundigen jongeren onderzoeken wordt vaak standaard als één van de vragen (gesteld door de Officier van Justitie of Kinderrechter/Rechter-Commissaris) aan hen voorgelegd: 'Indien verdachte ten tijde van het begaan van het (de) strafbare feit(en) de leeftijd van 16 maar nog niet die van 18 jaar had bereikt: zijn er argumenten gelegen in de persoonlijkheid van verdachte, die aanleiding geven het meerderjarigenstrafrecht toe te passen?' De wettelijke basis voor het berechten van jongeren als volwassenen (artikel 77b van het Wetboek van Strafrecht) is vanaf 1995 nog weer minder streng toegepast door naast naar de daad en de persoonlijkheid van de jongere ook nog de omstandigheden waaronder het strafbare feit (mogelijk) werd begaan in overweging te nemen.

Het VN Comité zal wel niet gevallen zijn over de Nederlandse degelijke werkwijze van afweging, want hiervoor kan Nederland als een voorbeeld in de wereld dienen, maar de kritiek had wellicht vooral betrekking op het überhaupt berechten van jongeren als volwassenen, en op de maximale straffen die minderjarigen in zulke

gevallen kunnen worden opgelegd en die meer iets van het volwassen strafrecht hebben.

Met het berechten van jongeren als volwassenen wordt het hele idee van jeugdstrafrecht eigenlijk ter discussie gesteld, want dat oorspronkelijke idee was immers dat minderjarigen nog kunnen leren hun gedrag te veranderen en derhalve niet alleen dienen te worden gestraft maar heropgevoed. Prof. Ido Weijers (Universiteit Utrecht) heeft daarom terecht het berechten van jongeren als volwassenen 'de achilleshiel van het jeugdstrafrecht' genoemd.

Meer bescherming

Een trend van de laatste jaren is dat we jongeren meer willen gaan beschermen: jongeren onder de 16 jaar mogen niet meer met drank op straat, winkeliers die drank verkopen aan jongeren kunnen hun vergunning verliezen, gemeenten kunnen straks supermarkten, cafés en snackbars tijdelijk verbieden alcohol te verkopen als deze betrappt worden op verkoop aan te jonge klanten, het idee werd gelanceerd dat een aantal gemeentes bij wijze van experiment de leeftijds-grens voor het verstrekken van alcohol kunnen optrekken van 16 naar 18 jaar, coffeeshophouders kunnen op extra controles rekenen voor de verkoop van softdrugs aan minderjarigen en er werd gepleit voor het herzien van de leeftijds-codering van games want jongeren kunnen nu gemakkelijk aan gewelddadige games komen. Nederland ratificeerde ook twee Optionele (aanvullende) Protocolen bij het Kinderrechtenverdrag waardoor o.a. de leeftijd van het in dienst treden bij het leger werd opgehoogd en meer bescherming wordt geboden tegen misbruik van jongeren als pros-

tituees en jongeren meer beschermd worden tegen misbruik in pornografie.

Min negen

Interessant is dat veel van de bovenstaande nieuwe beschermingsmaatregelen (vooral tegen misbruik van alcohol en drugs) gekomen zijn doordat we vanuit de neurobiologie en recent medisch onderzoek (o.a. neuro-imaging) meer zijn gaan weten over de schadelijke effecten van alcohol en drugs op de hersenen van jongeren die nog in de groei zijn. Omdat de hersenen doorgroeien tot de leeftijd van 24 jaar hebben instellingen in de verslavingszorg besloten de hulpverlening die zij aan 'jongeren' bieden uit te breiden tot na de periode van wettelijke meerderjarigheid (18 jaar) en wel tot 24 jaar (aan jongvolwassenen dus).

Het Internationale Verdrag van de Rechten van het Kind verstaat onder een kind 'iemand die jonger is dan 18, tenzij het op het kind van toepassing zijnde recht (in het betreffende land) de meerderjarigheid eerder wordt bereikt'. Bescherming van het kind is zich (vooral onder invloed van de medische wetenschap) recentelijk ook gaan uitstrekken tot 'min negen maanden', namelijk ongeboren kinderen. Dit is al wel in overeenstemming met de VN Verklaring van de Rechten van het Kind uit 1959 (die aan het Verdrag uit 1989 vooraf ging) waarin werd geproclameerd dat 'het kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bescherming en zorg nodig heeft, met inbegrip van geëigende wettelijke bescherming zowel voor als na de geboorte'.

Tegenspraak

Gesteld kan worden dat het eerste decennium nadat het Verdrag door de Algemene Vergadering van de VN werd aangenomen (in 1989) men zich vooral op het nieuwe element richtte van het Verdrag, namelijk dat jongeren nu ook gezien werden als een subject van rechten (kinderen als mondig medeburgers) en niet alleen een object van rechten die moeten worden beschermd.

Nu is een stem geven aan jongeren niet van de baan (in de vorige kabinetsperiode heeft de toenmalige minister Pechtold nog gepleit voor verlaging van het stemrecht naar 16 jaar), maar bescherming heeft toch weer de overhand gekregen.

Nu minister Rouvoet heeft aangekondigd om 'nog eens nauwkeurig te kijken naar wat er verbeterd kan worden op dit terrein'. Mijns inziens zou het nuttig zijn om derhalve even pas op de plaats te maken en te beginnen met ons Nederlandse kindbeeld nauwkeurig te onderzoeken, en daarna te bezien waar dat kindbeeld bijgesteld moet worden. Wellicht komt daar dan uit dat wij wel meer moeten beschermen, maar ook jongeren moeten opvoeden tot mondig burgers die al eerder dan we gewend zijn moeten kunnen meespreken over onderwerpen die voor hun van belang zijn. Dat lijkt met elkaar in tegenspraak, maar zowel meer bescherming als meer luisteren en meningen horen van jongeren hoort wellicht bij het nieuwe kindbeeld. Voor zo'n basale discussie dient tijd te worden ingeruimd.

